

نشست علمی بررسی ابعاد مختلف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از تدوین تا اجرا

نشست علمی بررسی ابعاد مختلف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از تدوین تا اجرا با حضور صاحب‌نظران و اساتید دانشگاه ساعت ۱۹ روز دوشنبه یکم دی ماه به صورت مجازی برگزار شد.

دکتر حسن ملکی معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی؛ دکتر مهدی نوید ادهم مشاور عالی وزیر آموزش و پرورش و دکتر رحمت‌اله مرزوقی عضو هیئت علمی و استاد دانشگاه شیراز در این نشست سخنرانی کردند.

مهدی نوید ادهم در شروع نشست ضمن تبریک ولادت حضرت زینب (س) بیان کرد: من فکر می‌کنم بحث سند تحول که دستور کار این نشست است با این تولد مبارک خیلی مناسب دارد. کسانی می‌توانند تحول‌آفرین باشند که مثبت‌اندیش باشند و بلد باشند زیبایی‌ها را ببینند و یک دنیای مثبتی را رقم بزنند و وعده بدهند. به همین دلیل در این کار بزرگ و سترگی که دست‌اندرکاران آموزش و پرورش آغاز کرده‌اند از روح بلند این بانوی بزرگوار استمداد می‌طلبیم و انشاءالله به حرمت این بانو عنایت الهی نصیب شود تا بتوانیم کار بزرگی را انجام بدهیم.

مشاور عالی وزیر آموزش و پرورش خطاب به دانشجویان حاضر در نشست گفت: از شما عزیزان صمیمانه تشکر می‌کنم که وارد این میدان شده‌اید و برنامه‌های مختلفی را برای تحقق این مهم تدارک دیده‌اید. هم دست‌اندرکاران تدوین سند از روزهای آغازین و هم مدیران آموزش و پرورش و همه دست‌اندرکاران به طور جد باور داشتند و دارند که این تحول بنیادین، سیاسی، ریشه‌ای و بزرگ به پیشگامانی نیاز دارد که نسل معلمان جوان و شما مدیران و همه عزیزان تازه نفس می‌توانید از پیشگامان باشید.

دکتر نوید ادهم تأکید کرد: تحول بنیادین از سنخ تحولات فرهنگی است و تحولات فرهنگی نیاز به وارستگی از وضع موجود دارند. معمولاً وقتی انسان در یک سیستم، سازمان یا بخش کار می‌کند یک چسبندگی و تعلق خاطری نسبت به آن کار پیدا خواهد کرد، مگر اینکه روح بلندی داشته باشد و توانایی این را داشته باشد که از وضع موجود عبور کند و به دنبال یک آینده‌ی مطلوب بگردد. در نسل جوان به دلیل شرایط سنی و هم به دلیل عدم چسبندگی و وابستگی‌اش به وضع موجود، این توانمندی بالقوه به صورت بیشتری وجود دارد. لذا اینکه دانش‌آموزان و معلمان عزیز ما وارد صحنه سند تحول بشوند و هر چه بیشتر با این سند و مفاهیم تحول‌آفرین آشنا شوند و بتوانند ایفای نقش کنند قطعاً مطلوب‌تر خواهد بود.

برای تحول باید سه گام برداشته شود

مهدی نوید ادهم با بیان اینکه برای ایجاد تحول حداقل باید سه گام برداشته شود، افزود: در هر سازمان و هر سیستمی وقتی می‌خواهید تحول بیافرینید باید این سه گام را بردارید. گام اول تدوین طرح و برنامه و نقشه‌ی راه برای تحول‌آفرینی است که کجا هستید و در چه موقعیتی قرار دارید و به کجا می‌خواهید بروید و فرآیند عبور از وضع موجود و وضع مطلوب چگونه است. تدوین کردن و به تصویر کشیدن این‌ها اولین گام تحول‌آفرینی است. خوشبختانه این گام در سند تحول برداشته شد.

وی افزود: بیش از ۵۵۰ تا ۶۰۰ نفر از متخصصان و صاحب‌نظران اعم از مدیران، معلمان و کارشناسان آموزش و پرورش، اساتید دانشگاه و اساتید حوزوی دست به دست هم دادند و بیش از ۸۰ پروژه‌ی تحقیقی را در طول سه، چهار سال انجام دادند و با مطالعات تطبیقی توانستند یک سندی را تنظیم کنند که این سند هم به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش و هم به تأیید و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید. بعد هم به تأیید و تصویب سایر مراجع من جمله مقام معظم رهبری رسید و ایشان بارها تأکید فرمودند که سند تحول بنیادین نقشه‌ی راه و نسخه‌ای است که عملیات باید بر اساس آن آغاز شود.

مشاور عالی وزیر آموزش و پرورش اظهار داشت: گام دوم فراهم آوردن زیرساخت‌ها، امکانات و منابع است که بخشی از این هم تاکنون انجام شده است. بخش قابل توجهی از زیرساخت‌های حقوقی، برنامه‌ای، مالی، منابع انسانی، مدیریتی، ساختاری و سایر زیرساخت‌هایی که برای ایجاد تحول نیاز است فراهم شود و ۱۳۱ راهکار سند در ۶ زیر نظام توزیع شد و برای هر کدام از این‌ها برنامه‌ای نوشته شده است. تاکنون ۵۳۰ برنامه نوشته شده که به تصویب شورای عالی رسیده است. کار سنگینی را از وزارتخانه و دوستان گرفت و در نهایت این‌ها تدوین شد و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید و امروز روی میز آموزش و پرورش است.

دکتر نوید ادهم خاطر نشان کرد: گام سوم بحث اجرای سند است که اجرای راهکارهایی که راحت‌تر و امکان‌پذیرتر بود از همان روزهای آغازین شروع شد و الآن هم باید اجرا شود. الان در مرحله دوم و سوم به سر می‌بریم. همه‌ی انرژی و توان مان را باید به خدمت بگیریم تا انشاءالله همچنان که بارها مسئولین ارشد نظام و مقام معظم رهبری فرمودند این سند را عملیاتی کنیم.

تأکید بر لزوم ترمیم و به‌روزرسانی سند تحول بنیادین

در ادامه نشست دکتر رحمت‌الله مرزوقی عضو هیات علمی و استاد دانشگاه شیراز بیان کرد: این نشست به مناسبت سالگرد تدوین سند تحول بنیادین در آذرماه ۱۳۹۰ تشکیل شده است. فکر می‌کنم در برگزاری این نشست یک مناسبت جدی‌تر و جدیدتر هم هست و آن هم تأکید اخیر مقام معظم رهبری در اجلاس سالیانه رؤسا و مدیران آموزش و پرورش کشور در شهریور ماه سال جاری بود که بر لزوم ترمیم و به‌روزرسانی سند تحول بنیادین تأکید فرمودند. ایشان فرمودند که الان حدود ۹ سال است که این سند ابلاغ شده است و در خود سند هم ذکر شده که هر ۵ سال باید این سند ترمیم شود.

دکتر مرزوقی افزود: مقام معظم رهبری فرمودند که بعضی از تعبیر دور از ذهن هم در اهداف و راهبردهای سند وجود دارد که بایستی مبین، ساده و روشن باشند تا معلوم باشد که چه می‌خواهیم. تأکید فرمودند که این کارها باید انجام بگیرد. معظم له فرمودند ترمیم سند باید به وسیله شورای عالی انقلاب فرهنگی که اسناد را تصویب می‌کند؛ انجام بگیرد. هم معظم له تأکید کرده‌اند و هم در بخش سوم فصل هشتم سند تحول بنیادین و هم در بند ۱۵-۸ برنامه درسی ملی، مقوله بازنگری و ترمیم اسناد تحول در یک بازه زمانی پنج ساله مورد تأکید قرار گرفته است.

استاد دانشگاه شیراز اظهار داشت: اسنادی که در حوزه‌های گوناگون برای ایجاد تحول در ساختار اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی و تربیتی تدوین و اجرا می‌شوند علاوه بر نقاط قوتی که دارند، دارای محدودیت‌ها و ضعف‌هایی هم هستند که بایستی در فرآیند بازنگری و تکمیل اسناد بررسی شوند. فلسفه‌ی اینکه این بند را در سند تحول آورده‌اند هم به خاطر این بوده که سند نیاز به ترمیم و تکمیل دارد. الان هم شورای عالی انقلاب فرهنگی بایستی مورد نظری فرآیند تکمیل این اسناد را طراحی کند و موردی که حضرت آقا تأکید کردند را مدنظر قرار بدهد. من بخش عملیاتی را به دوستان می‌سپارم و از حیث نقد به منظور ورود مقدماتی در مقوله ترمیم و تکمیل بازنگری اسناد تحول صحبت می‌کنم.

رحمت‌اله مرزوقی بیان کرد: بدیهی است که تکمیل سند یک ضرورت است و نیاز به نقدهای مشوقانه و عالمانه دارد. همان‌طور که جناب آقای دکتر نوید ادهم فرمودند، تحول بنیادین یک ضرورت حیاتی در آموزش و پرورش کشور است. اولاً اینکه انقلاب اسلامی یک انقلاب تربیتی است و ثانیاً آرمان‌های تربیتی هم دارد. ثالثاً، این انقلاب برای پیش‌برد اهداف، آرمان‌ها و مقاصدش نیاز به یک نظام تربیتی هم‌سو و هم‌گرا و متکی بر ارزش‌های اسلامی انقلاب دارد. از این منظر باید گفت که اقامه‌ی نظام تربیت اسلامی، عالی‌ترین معروف اسلامی است، چرا که به واسطه‌ی آن انسان ساخته می‌شود. انسان‌سازی هم فلسفه‌ی خلقت است و هم فلسفه‌ی آفرینش انسان و فلسفه‌ی فطرت انبیای الهی است. این تغییر باید یک تحول باشد. نه تنها یک تحول متداول، بلکه باید یک تحول بنیادین باشد.

وی افزود: به نظر من باید یک انقلاب فرهنگی بنیادین براساس این اسناد به وجود بیاید. در پرتوی این ضرورت‌ها بود که اسناد تحول بنیادین در سال ۱۳۹۰ تدوین شد که شامل سه بخش مبانی نظری، سند تحول و برنامه‌ی درسی ملی است. این‌ها را تحت قاعده‌ی مبنا، بنا و برنامه بایستی مورد ارزیابی و تحلیل قرار داد. به نظرم در چندین مدل می‌توانیم این اسناد را نقد کنیم. یک مدل سه بعدی وجود دارد. یعنی ما بیاییم اسناد را به لحاظ مفهومی برای نقد و ترمیم و بعدها تکمیل مورد بررسی قرار بدهیم. باید روی این اسناد نقد مفهومی، ساختاری و عملکردی داشته باشیم. یک مدل دو بعدی وجود دارد که نقد نظری و تئوریک است. من وارد نقد متدیک نمی‌شوم و فقط راجع به نقد تئوریک یک سری نکات را خدمت‌تان عرض می‌کنم.

عضو هیات علمی و استاد دانشگاه شیراز گفت: معتمد که نقد متدیک و روش‌شناسانه اسناد به مراتب بر نقد مفهومی و تئوریک اسناد ارجحیت دارد چون وقتی رویکرد روش‌شناختی جامعی در تدوین سند محل تردید باشد، اغتشاشات فراوان مفهوم‌شناختی شکل می‌گیرد. اگر مفهوم‌پردازی مشکل داشته باشد، آن وقت عملیاتی کردن تنظیم برنامه‌های جامع عملیاتی هم دچار مشکل خواهد شد. به نظرم

مشکلی که وزارت آموزش و پرورش دارد و هنوز در اینکه برنامه‌ی جامع عملیاتی را تدوین کند مسئله دارد، ریشه در همان مشکلات تئوریک و مفهوم‌پردازانه دارد.

دکتر ملکی: تولد سند تحول بنیادین را باید جشن گرفت

در ادامه دکتر حسن ملکی معاون وزیر آموزش و پرورش بیان کرد: تلقی بنده این است که ما تا قبل از سال ۱۳۹۰ که سال تولد این مولود مبارک است علیرغم اینکه در کشور جمهوری اسلامی ایران، انقلاب اسلامی انجام گرفته و تحولات عمیق در سطح کلان ایجاد شده بود اما در نظام تعلیم و تربیت بدون شناسنامه بودیم. بنده به واژه شناسنامه فرهنگی و تربیتی تأکید دارم. در مثل مناقشه نیست. همان‌گونه که انسان بدون شناسنامه سرگردان است، نظام تربیتی بدون شناسنامه هم سرگردان است و به اسارت زمان و مکان می‌رود و نمی‌تواند کاری را انجام بدهد.

رئیس سازمان پژوهش افزود: من به‌عنوان یک پژوهشگر مسائل تعلیم و تربیتی عرض می‌کنم که ما تا قبل از ۱۳۹۰ سرگردانی فرهنگی داشتیم. به دلیل اینکه فلسفه‌ی آموزش و پرورش ما تدوین نشده بود و سند تحول بنیادین به‌عنوان یک سند راهگشا تدوین نشده بود. طبیعتاً هر چیزی که انسان تدوین کند بی نقص نیست اما به طور نسبی داریم حرف می‌زنیم که سند تحول بنیادین به‌عنوان یک سند اساسی انصافاً سند ذی قیمتی است و تولد آن را باید جشن گرفت.

دکتر ملکی با تأکید بر اینکه ما از سال ۱۳۹۰ دارای یک شناسنامه فرهنگی و تربیتی شدیم، بیان کرد: درست است که ما در اجرای این سند مشکل داشتیم و مشکل داریم اما در بعد نرم‌افزاری به این سند احتیاج داشتیم. یعنی اول باید سند تولید شود و بعد برای اجرای آن اندیشید و راهکار به دست آورد. بنابراین من از منظر تولید نرم‌افزاری عرض می‌کنم که سال ۱۳۹۰ به بعد با سال ۱۳۹۰ به قبل را باید شبیه داشتن و نداشتن شناسنامه با هم مقایسه کرد.

ملکی تصریح کرد: این سند اهمیت دارد و آن را باید قدر دانست و قدرشناسی این سند هم در اجرای آن است. حضرت آقا بارها و بارها اشاره فرموده‌اند که چرا سند تحول اجرایی نمی‌شود؟ مکرراً این را فرموده‌اند. این نشان می‌دهد که این سند عملیاتی نشده است. البته مسوولان محترم در نظام تعلیم و تربیت ما تلاش‌هایی کرده‌اند منتها آن تلاش‌ها، تلاش‌های مبنایی و اساسی نبوده است و این اتفاق نیافتاده که بیابند برنامه‌های تعلیم و تربیت را بر آن مبنا مبتنی کنند. تا زمانی که بناها به آن مبنا مبتنی نشود تحولی صورت نخواهد گرفت.

دلایل اجرایی نشدن سند تحول بنیادین

معاون وزیر آموزش و پرورش با طرح این سوال که چرا این سند اجرایی نشده و مشکل کجا بوده است، بیان کرد: من تصور می‌کنم که موانع اجرای سند تحول را باید در سه سرفصل مورد بررسی قرار داد. یک سرفصل این است که "ندانستند و اجرا نشد"، سرفصل

دوم این است که "نخواستند و اجرا نشد" و سرفصل سوم این است که "نتوانستند و اجرا نشد". درباره هر یک از این سه سرفصل می‌شود قصه‌هایی گفت و غصه‌هایی را مطرح کرد.

ملکی افزود: ما خدمات همه‌ی استادان و عزیزانی که در تدوین سند تحول بنیادین زحمت کشیده‌اند را از یاد نمی‌بریم و به همه آن‌ها مرحبا می‌گوییم، اما مسئله‌ای که الآن وجود دارد این است که در میان مجموعه نخبگان، غیر نخبگان، معلمان و مدیران یک عده‌ای متوجه سند نشده‌اند. هنوز اقشار و افرادی وجود دارد که نمی‌دانند ماهیت این سند چیست. به همین دلیل من فکر می‌کنم ما در مرحله‌ی اول فعلاً نیاز به کار داریم. یعنی قبل از اینکه به اجرا برسیم باید ماهیت نگری و ماهیت شناسی کنیم و خود این سند را از غربت نرم‌افزاری در بیاوریم.

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی ادامه داد: هنوز عده‌ای نمی‌دانند که فرق ماهوی سند تحول بنیادین با جزوات، ادعاها و مطالب چند صفحه‌ای مشابه چیست و در داخل این سند چه گفته شده است. من به‌عنوان یک فرد دانشگاهی و هم آموزش و پرورش به ضرس قاطع عرض می‌کنم که ساختار این سند شناخته شده نیست. ذائقه‌ی تربیتی بنده در این جامعه و برخوردهایی که این طرف و آن طرف می‌کنم به من می‌گوید که یکی از علت‌های عدم اجرای این سند این است که حداقل بخشی از جامعه ماهیت این سند را درک نکرده است.

حسن ملکی تأکید کرد: عامل دوم که نگذاشته این سند تاکنون به صورت کامل اجرایی شود این است که نخواسته‌اند. نه اینکه ندانسته‌اند بلکه نخواسته‌اند. چه بسا گروهی بوده‌اند که آن‌ها اتفاقاً می‌دانسته‌اند این سند چه ماهیتی دارد و اگر اجرا شود چه تحولی به وجود می‌آید، منتها به هر حال نمی‌خواستند این اتفاق بیفتد. علتش هم به این برمی‌گردد که آن‌ها مشکل ایدئولوژیکی با سند داشته‌اند. هیچ موقع نگاه‌های لیبرالیستی نمی‌تواند با این سند کنار بیاید. هیچ موقع نگاه‌های سکولاریستی نمی‌تواند در کنار این سند قرار بگیرد. به هر حال در جامعه ما نیز سکولاریسم و لیبرالیسم وجود دارد و من در گوشه و کنار دیده‌ام که گاهی وقت‌ها ادعاهای مارکسیستی هم وجود دارد.

معاون وزیر آموزش و پرورش اظهار داشت: عامل سوم بازدارنده در اجرای سند تحول بنیادین، نتوانستن است. گروهی چه در بین مسوولان آموزش و پرورش و چه در بین دانشگاهیان و نخبگان وجود دارد که مایل‌اند سند را اجرایی کنند و از بعد فهم سند هم مشکل ندارند اما نمی‌توانند. در اینجا بعد مهارتی قضیه مطرح است چون عملیاتی کردن سند نیازمند مهارت و نیازمند قابلیت‌های عملی است که این قابلیت‌ها انصافاً در بعضی جاها نیست.

در اجرای سند تحول به الگوهای ربط نیاز داریم

حسن ملکی معاون وزیر افزود: بنده الآن در آموزش و پرورش مسوولیت دارم و در خدمت استادان عزیز و همکاران گرامی برای اجرایی شدن سند تحول بنیادین قدم‌هایی برمی‌داریم و انصافاً قدم‌های خوبی هم برداشته شده و بنده به آن قدم‌ها امید دارم. در اینجا خود ما هم نیاز به کار داریم، اما در بعد نتوانستن می‌خواهم این نکته را عرض کنم که علت اینکه نتوانستیم این است که بین مبنا و بنا به

حلقه‌ی واسط نیاز داریم. یعنی بین سند تحول و برنامه‌های عملیاتی که در بخش‌های مختلف آموزش و پرورش باید اجرا شود به الگوهای ربط نیاز داریم.

رئیس سازمان پژوهش ادامه داد: الگوی ربط در بعد برنامه‌ریزی درسی یک جور مصداق دارد که الآن بنده به‌عنوان مسوول سازمان همین کار را کرده‌ام. الگوی ربط را تحت عنوان "الگوی تدوین برنامه‌های درسی: طراحی کرده‌ایم و ۱۲ حوزه‌ی تربیت و یادگیری را بر این اساس مدیریت می‌کنیم. الحمدلله نسبتاً هم پیشرفت ما خوب است، اما من توصیه می‌کنم که در بخش‌های گوناگون که به‌عنوان زیر نظام وجود دارند نیز یک الگوی ربط یا الگوی واسط تعریف شود. اگر این الگوی واسط نباشد آن مبنا به این بنا متصل نخواهد شد.

وی خاطر نشان کرد: البته الگوی ربط هم بنا به ماهیت بخش‌های مختلف فرق می‌کند. مثلاً الگوی ربطی که در بخش نیروی انسانی نیاز داریم با ادبیات نیروی انسانی باید تدوین شود. کما اینکه بنده در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با ادبیات علمی این سازمان، یعنی برنامه‌ریزی درسی، این کار را کرده‌ام. علی‌ایحال من خیلی امیدوار و خوشبین هستم. درست است که سال‌ها سپری و سند تحول بنیادین عملیاتی نشد، اما الآن آموزش و پرورش با جدیت تمام پای کار ایستاده تا سند را عملیاتی و اجرا کند.

دکتر حسن ملکی در پایان اظهار داشت: بنده به شما برادران عزیز بسیجی و استادان عزیزی که الآن در محضرشان هستیم عرض می‌کنم که ما ان شاءالله تا قبل از اتمام سال استانداردهای برنامه درسی را در حوزه‌های تربیت و یادگیری با نگاه تحولی تقدیم نظام تعلیم و تربیت خواهیم کرد.

اداره روابط عمومی و امور بین الملل